

**SZENT ISTVÁN
EGYETEM**

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

***ÖNKORMÁNYZATI TULAJDONÚ GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK
ELADÓSODÁSI FOLYAMATAINAK ÉS TŐKESZERKEZETÉNEK
VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON***

**Készítette:
Hegedűs Szilárd**

**Gödöllő
2016**

**A doktori iskola megnevezése: Gazdálkodás és Szervezéstudományok
Doktori Iskola**

A doktori iskola tudományága: Gazdálkodás és Szervezéstudományok

**A Doktori Iskola vezetője: Dr. Lehota József DSc.
Egyetemi tanár, MTA Doktora
SZIE, Üzleti Tudományok Intézete**

**Témavezető: Dr. habil. Széles Zsuzsanna PhD
Egyetemi docens, tanszékvezető
SZIE, Üzleti Tudományok Intézete**

.....
Iskolavezető jóváhagyása

.....
témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés.....	1
1.1. Célkitűzések.....	3
1.2. Hipotézisek.....	4
2. Anyag és módszer	6
2.1. A vizsgált vállalati kör bemutatása.....	9
3. Eredmények.....	11
4. Következtetések, javaslatok	13
5. Új és újszerű tudományos eredmények.....	16
6. Összefoglalás.....	17
7. Irodalomjegyzék.....	19
8. Az értekezés témájában megjelent publikációk	20

1. BEVEZETÉS

Az államháztartás helyi alrendszere rendszerváltozást követő létrehozásakor a törvényalkotók célja egy olyan önkormányzati rendszer kialakítása volt, melyben az önkormányzatok szabadon határozhatták meg a feladatellátás módjait, és a vállalkozó önkormányzati struktúra kialakítását szerették volna elérni.

A korábbi és a hatályos önkormányzati törvény nem határozza meg, csak bizonyos ágazati törvények (pl. hulladékgazdálkodás), hogy az önkormányzatok közfadataikat milyen módon lássák el, így a helyhatóságok a szolgáltatásszervezéséért felelősek. Ez azt jelenti, hogy a helyhatóság a felelős azért, hogy az adott közszolgáltatás megvalósuljon és az igénybevevőkhöz eljusson. Ennek egyik módja, hogy önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságokon keresztül látják el a feladatot, amely működteti a szükséges infrastruktúrát, de ezzel együtt bevételekre is jogosult a tulajdonostól vagy a fogyasztóktól. Fontos részei az önkormányzati gazdaságnak a költségvetésen kívüli feladatellátók, amely a törvényi rendelkezés alapján a 25%-nál nagyobb részesedésű önkormányzati cégek tartoznak¹. A költségvetésen kívüli feladatellátó szervezetek olyan kormányzati, vagy önkormányzati tulajdonban lévő szervezetek, amelyek közfadatakat látnak el, de nem a költségvetés gazdálkodás szabályai alapján gazdálkodnak, hanem a gazdasági társaságok szabályrendszere alapján, jellemzőjük, hogy közvetve vagy közvetetten közpénzek felhasználói.

A korábbi kutatások is egyértelműen igazolták, hogy az önkormányzatok pénzügyi, vagyoni, működési kockázatai nemcsak az önkormányzati rendszerben jelentkeznek, hanem az önkormányzati tulajdonú vállalatokban is. A kockázatok meglétének oka elsődlegesen, hogy nincsenek megfelelően bemutatva az önkormányzati beszámolókból az önkormányzat által birtokolt gazdasági társaságok gazdálkodásának adatai, így a tulajdonosi kockázatok, illetve a cégek esetleges működési nehézségei nem jelennek meg az információs rendszer outputjain.

A kutatásom során 2006-2013 között vizsgáltam meg az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságokat. Ezen időszak alatt számos rendszerszintű változás ment végbe a helyi önkormányzati alrendszerben, mint például:

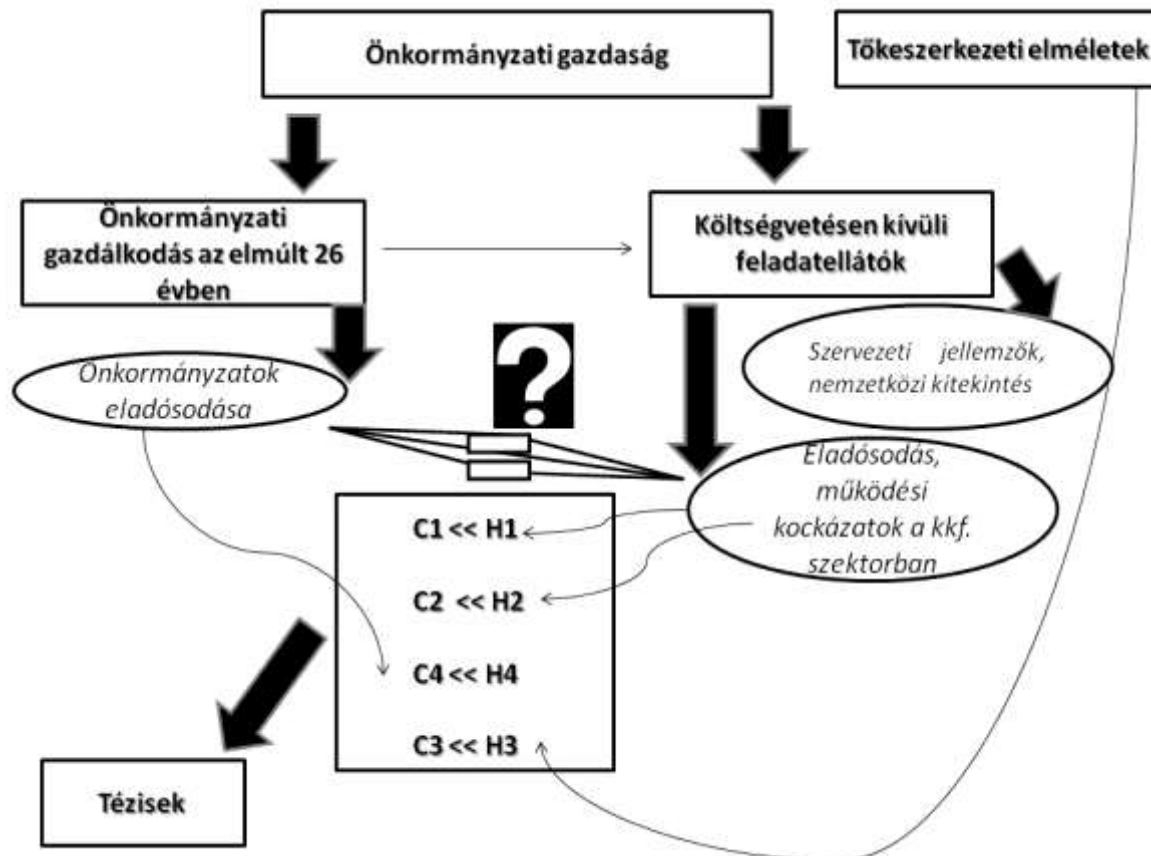
- a hitelképes önkormányzatok kötvénykibocsátási és eladósodási hulláma;
- az Alaptörvény és a 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország önkormányzatairól (továbbiakban: Möt), valamint számos sarkalatos törvény életbe lépése, mindenképp a 2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról, 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyronról (továbbiakban: Nvt.) és számos ágazati törvény, mely átalakította az önkormányzati alrendszer feladat-és hatásköri rendszerét, illetve a finanszírozását;
- az önkormányzatok 2011-2013 között lezajlott adósságkonszolidációja.

Az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok adósságkonszolidációja jelenleg néhány kivételtől eltekintve nem valósult meg, így a kockázati tényezők az önkormányzati alrendszerben a költségvetésen kívüli szegmensekbe kerültek. Véleményem szerint a kockázatok nagy súlya az önkormányzati cégek eladósodásából, és annak növekedéséből eredhet. A kockázatok másik forrása, ahogyan már reflektáltam rá, a beszámolási rendszer

¹ A 2004. évi XXXIV. törvény 3. § alapján

számveteli elveinek eltérése miatti inkonzisztencia, mely miatt az önkormányzati gazdaság szereplői egymás közti kapcsolatrendszere nem eléggé transzparens, és nem konszolidált. Így a költségvetésen kívüli feladatellátó szektort jellemző információk aggregáltan nem állnak rendelkezésre.

1. ábra: A doktori kutatás folyamatábrája

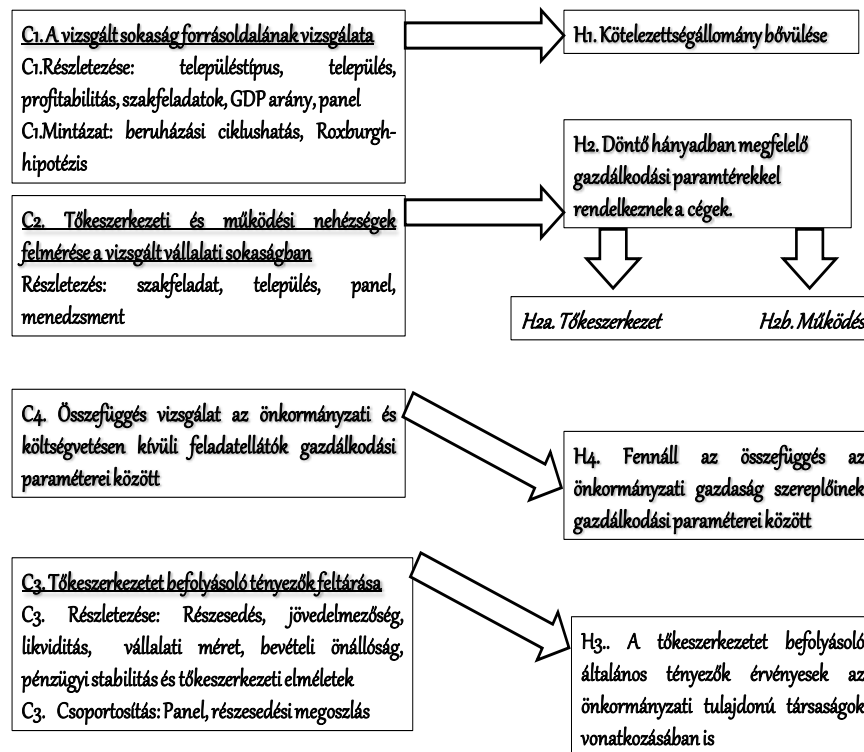
Forrás: Saját kutatás, 2016

A dolgozatban bemutatom az önkormányzati gazdaságot és kapcsolatrendszerét. Az önkormányzati gazdaság jellemzőit, jellemzését követően az önkormányzatok eladósodási folyamatát mutatom be. Ezt követően az önkormányzati gazdaság másik szegmense, a költségvetésen kívüli feladatellátó szektor bemutatása következik, amelyből vezetem le a hipotézisek egy részét. A dolgozat egyik kulcskérdése, hogy növekedett az adósságállománya az önkormányzati tulajdonban lévő társaságoknak, ez látható az ábra közepén a kérdőjellel, valamint. Ezen túlmenően az önkormányzati gazdaság két szegmense közötti összefüggéseket vizsgálom. A tőkeszerkezeti teóriák bemutatását követően a vállalati sokaságon vizsgálom a tőkeszerkezetre ható tényezőket. A hipotéziseket megválaszolva a tézisekből jutottam el a tudományos eredményekig (1. ábra).

A kutatásom során a hazai önkormányzati rendszer jogállását tekintve két szegmensének (a főváros és a megyei jogú városok) három fő önkormányzati szereplőjének (megyei jogú városok, főváros és kerületek) vállalkozásait vizsgáltam meg 2006 és 2013 közötti periódusban. A legfontosabb célkitűzésem az volt, hogy a vizsgált céges sokaság egészét figyelembe véve értékeljem, hogy milyen gazdálkodási folyamatok zajlottak le, történt-e eladósodási hullám a tulajdonos önkormányzatokhoz hasonlóan, vagy a helyhatóságokra jellemző szektorális kockázatok nem tranzitálódtak a nemzetgazdasági versenyképesség és

közszolgáltatások szempontjából igen fontos szektorába. A kutatásom során törekedtem arra, hogy azonosítsam a helyhatóságok vállalkozásait és azok gazdálkodását leginkább jellemző fontosabb tendenciákat és mintázatokat, amelyek a jövőre nézve is támpontot adhatnak az önkormányzati gazdaság költségvetésen kívüli szektorának helyzetének valós megítéléséhez. Ezen kívül célom, hogy megvizsgáljam az önkormányzati cégek tőkeszerkezetére hatást gyakorló faktorokat, és kísérletet tettem az önkormányzati és a tulajdonukban lévő vállalkozások tőkeszerkezetre gyakorolt hatásainak kimutatására.

2. ábra: A hipotézisek és célkitűzések kapcsolatrendszerének bemutatása

Forrás: Saját kutatás, 2016

1.1. Célkitűzések

C1.

Kutatómunkám első célkitűzése az önkormányzati tulajdonú társaságok gazdálkodásának 2006 és 2013 közötti vizsgálata. Ennek során a vállalatok beszámolóinak aggregált adatait elemeztem, illetve alakulásukat megvizsgálom településtípusonként, településenként profitabilitás szerint, szakfeladatonként és GDP arányosan, valamint a panelben szereplő vállalatok adataira szűkítve. A vizsgálataim fókuszában a cégek forrásoldalának aggregált adatai állnak.

A vizsgált nyolc év vonatkozásában a cégek aggregált forrásoldalának alakulásának tendenciáit megkísérlem két tényezővel magyarázni:

- Roxburgh - (Szemán) hipotézis,
- Beruházási ciklushatás.

Roxburgh et al. (2010) hipotézisében (hazánkban vizsgálta: Szemán, 2013) feltárta, hogy a gazdasági krízisekkor a kötelezettségek állományának késettett csökkenésével reagálnak a gazdaság szereplői a forrásszerkezetük kialakításánál. (Ugyan a közelmúlt hazai eseményeiben a 3 éves GDP csökkenés feltétele nem teljesül). Ennek alapján az alhipotézisemben azt feltételezem, hogy 2010-ig növekvő, majd ezt követően csökkenő tendenciát követnek a kötelezettségek elemeinek aggregált értékei a vizsgált sokaságban.

Beruházási ciklushatás érvényesülésekor a választási években jelentősen magasabb a kötelezettségek értéke, majd azt követően lecsökken, és a választási évekhez közeledve ismét növekedésnek indul, amely tendencia az önkormányzatoknál megfigyelhető (Vigvári, 2009).

C2.

Feltáró jelleggel csoportosítom a vállalatokat tőkeszerkezeti és működési jellemzőik alapján. Ennek érdekében a forrásszerkezet, jövedelmezőség, likviditás, illetve egyéb a vállalatokra jellemző mutatószámok segítségével vizsgálom meg a cégeket, és klasszifikálom őket működési és eladósodási jellemzők szemszögéből.

A klasszifikációval nyert adatokat elemzem szakágazatonként, városonként, és panelben szereplő cégekre vetítve, illetve a legjobban teljesítő vállalatokat is azonosítom.

C3.

Megvizsgálom, hogy kimutatható-e a tőkeszerkezetet befolyásoló tényezők érvényesülése önkormányzati tulajdonú cégek vonatkozásában, amelynek egyik kulcskérdése, hogy van-e kapcsolat az önkormányzati tulajdon mértéke, valamint az tőkeszerkezeti mutatók tekintetében a vizsgált sokaságban, illetve bemutatom, hogy mely tényezők befolyásolják a vizsgált vállalkozások tőkeszerkezetét, megfelelnek-e a tőkeszerkezeti teóriáknak.

Elemzésemben megvizsgálom a vállalati méret, likviditási mutatók, jövedelmezőség hatását a tőkeszerkezeti változókra.

C4.

Céлом volt annak vizsgálata, kimutatható-e kapcsolat az önkormányzatok gazdasági társaságainak forrásszerkezeti mutatói és az önkormányzati szektor működési mutatói között, vagyis, az önkormányzati gazdálkodás két szegmensének gazdálkodási dimenziójában között kimutatható-e statisztikai kapcsolat.

1.2. Hipotézisek

H1.

Az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok egészét figyelembe véve növekedett a hosszú és rövid lejáratú kötelezettségek aggregált állománya vizsgált időszakban (2006-2013 között).

H2.

A vállalkozások működési jellemzőinek² tekintetében döntő hányadban vannak a megfelelő gazdálkodási paraméterekkel rendelkező vállalatok.

H2a. A tőkeszerkezet szempontjából a korábbi vizsgálatomra alapozva a kedvező tőkeszerkezettel bíró vállalati kör – amely jellemzője, hogy a saját tőke aránya 50%-ot meghaladó mértékű – tekinthető dominánsnak. A korábbi vizsgálatok eredménye azt mutatta, hogy a tőkeszerkezet szempontjából a vizsgált három ágazat cégei közül döntő hányadában kedvező tőkeszerkezettel rendelkező vállalkozások adták a többséget. Feltételezésem szerint a teljes sokaságnál is megfelelnek a kedvező tőke arány feltételeinek. (M7.)

² Mely alatt tőkeszerkezeti és a rentabilitási, likviditási mutatókat értem,

H2b. A működési nehézségeket vizsgálva is fennáll a korábbi vizsgálatom eredménye, mely tekintetében a megfelelő működési paraméterekkel rendelkező³ vállalati kör van túlsúlyban a klaszterezések alapján, a kedvezőnek minősített klaszterekbe tartozó cégek száma magasabb.

A hipotézist arra alapoztam, mely a korábbi kutatásaim során a vizsgált közműcégek meghatározó hányada kedvező saját tőke aránnyal bírt, de megjelentek a likviditási és jövedelmezőségi problémák a gazdálkodásukban, ennek ellenére azonban a cégek többségét jó gazdálkodási mutatók jellemezték.

H3.

Feltételeztem, hogy a tőkeszerkezetet befolyásoló általános tényezők érvényesek az önkormányzati tulajdonú társaságok vonatkozásában is a teljes vizsgált sokaságban.

H4.

Összefüggés mutatható ki az önkormányzati gazdálkodás főbb paramétereit, valamint az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok adósságállományának alakulása között a vizsgált időszakban, így igazolható, hogy az önkormányzati gazdálkodás befolyást gyakorol az önkormányzati cégek tőkeszerkezeti mutatóira.⁴

³ Ez alatt 50% feletti saját tőke arányt, jövedelmező működést és stabil likviditást értek.

⁴ Az irodalmi források vizsgálták a gazdasági társaságokból származó transzferek és bevételek önkormányzati gazdálkodásra, különösen a saját bevételekre gyakorolt hatását, pl. Stumm (1994); (1997); Arapis (2013)

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Kutatásom során a **megyei jogú városok**, illetve a **főváros**, valamint a **fővárosi kerületek** tulajdonában lévő profit és non-profit gazdasági társaságokat elemeztem. A vizsgálatba vont önkormányzati szegmensek (a megyei jogú városok, illetve a főváros és kerületi önkormányzatok) lakosságszámát összeadva arra következtetésre jutottam, hogy 3,725 millió fő lakik a Központi Statisztikai Hivatal hivatalos helységnévtára alapján a 2013-as évben-az elemzett mintegy 46 önkormányzat területén. Ebből a kisebb – ám növekvő lélekszámú – csoportot adja a Budapest Főváros, 1,735 milliós lakosságával, míg a megyei jogú városokban a vizsgált időszakban folyamatosan csökkenő tendenciát követve 1,990 millió fő élt 2013-ban. Tehát a vizsgált önkormányzatok hazánk lakosságának közel 37%-át látják el közszolgáltatásokkal.

Az empirikus adatbázis összeállításánál az vizsgált önkormányzati kör társaságai önkormányzati adatszolgáltatás alapján kerültek a vizsgálatba, amely lefedi e vállalati kör teljes egészét, tehát minden működő önkormányzati vállalat az elemzésbe lett vonva, amely önkormányzati társaságnak minősíthető a törvényi rendelkezés alapján. Eltérően a Vigvári (2008) által alkalmazott tipizálástól, egy bővebb vállalati kört vettem figyelembe a vizsgált cégek meghatározásánál. Az 5. ábrán látható tipizáláshoz képest nem csupán a 25%-nál nagyobb részesedésű vállalati kör kerültbe az analizált vállalatok közé, hanem az 5%-ot meghaladó önkormányzati részesedést tekintettem a vizsgálatba való kerülés feltételének. Ennek oka, hogy viszonylag kismértékű a portfólió jellegű befektetés az önkormányzati szektorban, illetve a tőkeszerkezeti vizsgálatok esetén érdekes lehet a csoport átlaga a nagyobb önkormányzati vállalati körrel összehasonlítva. Az adatbázis a vizsgált vállalkozások beszámolóinak mérlegéből, eredménykimutatásából és kiegészítő mellékletéből származó adatait, illetve az abból számított pénzügyi mutatókat tartalmazza. Az adatok az Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat Elektronikus Beszámoló Portálról származnak, és 2006-2013 közötti intervallumra vonatkoznak.

A vizsgált időszak kiválasztásánál az egyik legfőbb szempont az volt, hogy az önkormányzatok eladósodási hulláma 2006-tól kezdődött, így összehasonlíthatóvá kívánom tenni a fiskális és kvázi fiskális szektor folyamatait és az azt meghatározó tényezőket. Makrogazdasági oldalról pedig a 2007-ben kirobbant gazdasági és pénzügyi válság hatásainak esetleges értékelése, vizsgálata az önkormányzati cégek körében adta az apropót. Ezen vállalatok tevékenységét is jelentősen befolyásolhatta a válság, akár forrásszerzés, akár tőkeszerkezet, vagy a működés tekintetében vizsgáljuk őket.

Mivel az adatbázis nem érhető el máshonnan, így összeállítása során két hiányosságot nem tudtam kiküszöbölni, ezek adatbázisom korlátai.

Az adatbázis egyik problémája, hogy a vállalatok esetében kevés számú volt a holding formájában, illetve **konzolidált beszámolót benyújtó vállalkozás**, így az adatok **konzolidálatlan formában adnak információt**, illetve ahol egyszerűsített éves beszámolót nyújtottak be a vállalatok, nem állnak rendelkezésre a forrásszerkezet teljes körű megítéléséhez szükséges információk, így a kötelezettségek mérlegcsoportjának bemutatására korlátozódik az elemzés.

A másik probléma, hogy a vizsgált minta döntő hányadát olyan vállalkozások alkotják, melyek nem könyvvizsgálatra kötelezettek, így **nem auditált adatokról** beszélünk, hogy

pontosabb nyilvántartás nem áll rendelkezésre, hiszen az önkormányzatok és vállalataik eltérő számviteli rendszere miatt nincs lehetőség a konszolidálásra.

Premisszák	Célkítűzés, Hipotézisek	Módszerek	Változók
ÁSZ (2012); Homolya- Szigel (2008); Aczél- Homolya (2011);	C ₁ » H ₁	Aggregálás; Láncviszonyszám; Bázis viszonzyszám	Saját tőke; Rövid lejáratú k.; Hosszú lejáratú k.; Mérlegfőösszeg
Saját kutatás(2015)	C ₂ » H ₂	Klaszteranalízis (Ward és K-közép eljárás)	Tőkeszerkezeti- Jövedelmezőségi-, Likviditási mutatók
Krénuszt (2007); Gál V. (2014)	C ₃ » H ₃	Korrelációanalízis	Tőkeszerkezeti mutatók ; Jövedelmezőségi, eszközeszerkezeti, cégméret változói
Stumm (1994); (1997); Arapis (2013)	C ₄ » H ₄	Korrelációanalízis	Saját tőke és kötelezettségek részaránya; Önkormányzati mutatók (pl. támogatások aránva, helyi adók szerepe)

1. táblázat: A doktori értekezés módszertani összefoglalója

Forrás: saját kutatás, 2016

A módszertani eszköztár igazodik a vizsgálni kívánt kérdéskörökhöz, a vizsgálataimhoz Szelényi (2004), Szűcs (2004), Székely - Barna, (2004), Sajtos – Mitev (2007), Ghauri - Gronhaug, (2011) és Babbie (2001) szakkönyveit használtam fel.

Az aggregált vállalati adatok vizsgálata esetében az egyedi beszámolókból levő adatok **aggregálásából nyert információkat elemezve** vonok le következtetéseket, megállapításokat. Az elemzés során leíró statisztikai módszereket alkalmaztam, mint **lánc és bázisviszonyszám**, valamint **megoszlási viszonzszám, számtani átlag és szórás**. A felhasznált szekunder adatokra trendelemzést végeztem. A láncviszonyszámok az adott jellemző változását mutatja az előző évhez képest, a bázisviszonyszám a pedig egy választott időponthoz képest. A megoszlási viszonzszám azt mutatja meg, hogy az adott rész miként viszonyul a teljes sokasághoz. A trendelemzés célja, hogy a meglévő adatsorokból egy trend egyenes illeszkedést az adatsorra, amely illeszkedésének mértékéből ítéhető meg, hogy milyen előrejelző képességgel bír (minél magasabb az R² értéke, annál pontosabban lehet a trendet előrejelzésre felhasználni.).

A vállalkozások tipizálásához **többváltozós módszereket** használtam fel, klaszteranalízist végeztem el két vonatkozásban. Klaszterelemzés célja, hogy a mintában felfedezzük az egységek természetes csoportjait. (Ghauri – Gronhaug, 2011) A **hierarchikus módszerek** közül az összevonó eljárások típusába tartozó Ward eljárást alkalmaztam, mely az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer, mely azokat a klasztereket vonja össze, melyeknél az összevonás során a legkisebb lesz a belső szórásnégyzet növekedése. A hierarchikus módszerek előnye hogy biztosítja a klaszterek grafikus megjelenítését **dendrogram**

formájában, amely segítséget a klaszterek számánál kiválasztásánál és az eredmények értelmezésénél. (Sajtos – Mitev, 2007; Barna 2004)

A kiugró értékek kezelése érdekében kizárásra kerültek a tőkeszerkezeti elemzésekből a pénzügyileg abnormálisnak tekinthető mutatóértékek, a kötelezettségek esetében az 1-es értéket meghaladó, valamint a saját tőke arányának tekintetében a negatív értékű vállalkozások. A klaszterek végleges elemszámának meghatározása érdekében a hierarchikus, illetve a nem hierarchikus eljárásokat kombinálva határoztam meg a végleges klaszterek számát, valamint a klaszterekbe sorolt cégeket. Így a Ward eljárás segítségével meghatározásra kerültek a klaszterek középpontjait, és a nem hierarchikus eljárás, a K-Közép klaszterelemzés segítségével kerültek fixálásra a végleges klaszterek, ahogyan az irodalom javasolja, különösen Sajtos – Mitev (2007).

A klaszterezési eljárást a vállalatok működési és tőkeszerkezeti szempontú klasszifikációja érdekében valósítottam meg a vizsgált évek vonatkozásában 2006-os, 2008-as, 2010-es, és 2011-es, valamint 2013-es esztendőkre. A vizsgálatba vont évek oka, hogy az aggregált adatok vizsgálata alapján ezek az évek jelentettek trendfordulót, számottevő változást. A klaszteranalízis során a hierarchikus és nem hierarchikus eljárások kombinálva kerültek alkalmazásra fentiekben jellemzett módon.

A tőkeszerkezeti vizsgálatokhoz alkalmazott tőkeszerkezeti változók a következők:

- saját tőke aránymutató (a vizsgálatokban Starány a rövidítése),
- hosszú lejáratú kötelezettségek aránya (a vizsgálatokban HLKperÖF a rövidítése),
- rövid lejáratú kötelezettségek aránya (a vizsgálatokban RLKperÖF a rövidítése),

A második klaszterezés során a vállalatok működési jellemzőinek elemzését céloztam meg, az alábbi változókat vontam be a vizsgálatba:

- saját tőke aránymutató (a vizsgálatokban Starány a rövidítése),
- kötelezettségek aránya (a vizsgálatokban Kötarány a rövidítése).
- likviditási mutató (forgóeszközök/rövid lejáratú kötelezettségek, vizsgálatokban: LM);
- likviditási gyorsráta (készletekkel csökkentett forgóeszközök/ rövid lejáratú kötelezettségek, vizsgálatokban GYR);
- ROA mutató (adózott eredmény/ összes eszköz);
- saját tőke növekedés mutató (mérleg szerinti eredmény/ saját tőke rövidítve: gST);
- pénzügyi stabilitás mutató (saját tőke/jegyzett tőke, vizsgálatokban PüEM).

A változók kiválasztása során minden változó azonos súllyal esik a vizsgálatba, nincsen kitüntetett mutatószám akár a tőkeszerkezet, akár a működési jellemzők tekintetében. A tőkeszerkezeti elemzésnél a választás azért esett e mutatószámokra, mivel megítélésem szerint a legpontosabban ezekkel tudom leírni az adatokat, sajnálatosan a mérlegcsoportnál részletesebb adat nem áll minden cégnél rendelkezésre.

A működési jellemzők elemzésénél törekedtem arra, hogy a vállalat gazdálkodásának jellemző területeit vegyem nagyító alá, így a forrásstruktúra, likviditás, rentabilitás és jövőbeli jó működés mutatószámait választottam ki, és értékeltem, mivel úgy ítélem meg ezen jellemzők alapján több területre kiterjedően bemutathatóak a vállalatok működési jellemzői.

A tőkeszerkezeti összefüggés vizsgálatokhoz korrelációanalízis segítségével vizsgáltam a kapcsolat meglétét, és annak az erősségét. Ennek során a vizsgált évek átlagát vettem figyelembe, és a vizsgálatba került változók a tőkeszerkezet öt változóján túl a jövedelmezőséget, likviditást, cégméretet, eszközstruktúrát, illetve a fedezeti mutatókat vizsgálta. Korrelációelemzést a tőkeszerkezetet befolyásoló tényezők, illetve az önkormányzati és kvázi fiskális szektor működési és eladósodási összehasonlításának érdekében is alkalmaztam, Pearson-féle 2 oldali szignifikancia vizsgálatával.

A korrelációelemzés két mennyiségi ismérv közti lineáris kapcsolat meglétét és irányát lehet meghatározni, a tőkeszerkezeti és tőkeszerkezetet befolyásoló változóknál a

klaszteranalíziseknél alkalmazott évek (2006, 2008, 2010, 2011, 2013) változóinak egyszerű számtani átlagát vettem figyelembe, mivel a vizsgált vállalati kör a teljes sokaságnak számít, így annak átlaga normalitási problémák ellenére a vizsgált vállalati kör jellemző attribútuma. Az önkormányzati adatokat az Országos Területfejlesztés és Területrendezési Információ Rendszer (továbbiakban rövidítve: TEIR) adatbázisából nyertem a vizsgált önkormányzatokra, és 2010-2012-es évek átlagos értékét vettem figyelembe.

Vizsgálataimat SPSS 20 programcsomaggal, és Microsoft Office programcsomag alkalmazásával készítettem el.

2.1.A vizsgált vállalati kör bemutatása

A vállalkozások az adott önkormányzati kör minden vállalatát tartalmazzák, így ezt sokaságnak tekintem, melyből kiindulva meg lehet határozni a megyei jogú városok, Budapest és a kerületek vállalkozásainak jellemzőit.

Vizsgált évek	Magyei jogú városok	Főváros	Kerületek	Összesen
2006	149	29	42	220
2007	153	30	44	227
2008	209	33	68	310
2009	221	34	76	331
2010	243	38	81	362
2011	245	41	85	371
2012	250	34	89	373
2013	254	34	91	379

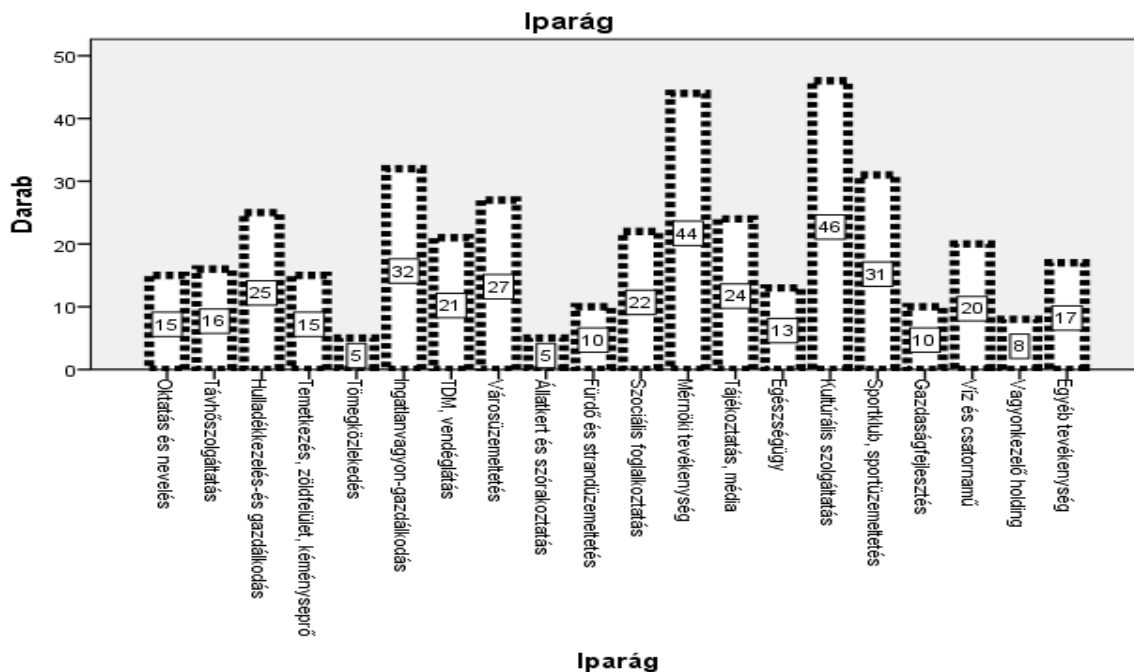
2. táblázat: A vizsgálati vállalati kör bemutatása (Me.: Darab)

Forrás: Saját kutatás, 2016

A vizsgált vállalatokat tekintve az elemek tartalmaznak átalakulással létrejött, jogelőd illetve jogelőd nélkül alapított vállalkozásokat. Ahogyan láthatjuk az önkormányzati vállalati létszám folyamatosan növekvő tendenciát követett a megyei jogú városoknál, és különösen dinamikus bővülést a kerületi önkormányzatok tekintetében. A fővárosban működő vállalatok számának visszaesése annak ellenére sem következett be, hogy több önkormányzati holdingtársaságot (BVK Zrt.) hoztak létre, ezeket a vállalatokat a konszolidált beszámoló miatt csak az anyavállalatként vettem figyelembe, ahogyan minden holdingcég esetében is. Az önkormányzati cégeknél kétirányú folyamat zajlott le, egyrészt a cégalapítási hullám, mely erőssége 2008-ban mutatkozott meg, másrészt az önkormányzati holdingokba történő szervezése az általánosan profitorientált vállalati körnek.

Az **új cégek alapítása elsődlegesen a non-profit** szektorban volt jellemző, szociális foglalkoztatás, kultúra területén. Szintén jellemző az alapítási hullám a városfejlesztő társaságokban, illetőleg a turisztikai célokat, információátadást szolgáló vállalkozások esetében.

3. ábra: A vizsgált minta iparáganként megoszlás

Forrás: Saját kutatás, 2016

A 3. ábra az iparági besorolás szerint mutatja be a vizsgálatba vont összesen 406 vállalatot, az egyes évek figyelembevétele nélkül. A vizsgált vállalatok besorolásánál a cégek **alaptevékenységét** vettem figyelembe, illetve, hogy milyen önkormányzati feladatellátásban működik közre az adott vállalat, így a vizsgált vállalatokat a TEOR számaik alapján a hatályos Möt⁵ szellemében, **kvázi szakfeladatként kívántam jellemezni** néhány kivétellel (pl. állatkertek, illetve fürdők, melyek önként vállalt feladatként jelennek meg).

Az egyes ágazatokat bemutatva az **oktatás és nevelés** ágazatban a Térségi Integrált Szakképző Központok, a **turisztikai desztináció menedzsment** ágazatban a turisztikai tájékoztató irodák, **műszaki tevékenység** tekintetében a városfejlesztő társaságok jelennek meg. **Temetkezési, zöldfelület fenntartó** ágazatra a klasszikus városüzemeltetési tevékenységű vállalatok kerültek besorolásra, illetve a **városüzemeltetési** tevékenységek esetében nem voltak diverzifikálva a feladatkörök, - alapvetően közüzemi szolgáltatásokat végeznek - ezért került a két ágazat elkülönítésre. **Tájékoztatás, média** ágazatba a helyi televíziók, újságok kerülnek, kulturális szolgáltatóként kultúraházak és színházak kerültek. A vizsgált céges körben összesen 8 anyavállalatként funkcionáló **önkormányzati holding** került, **gazdaságfejlesztési tevékenység** tekintetében olyan vállalatok kerültek besorolásra, melyek ipari parkként, pályázati központként funkcionálnak. **Egyéb tevékenységbe**, az előbbiekre be nem sorolt, önkormányzati működést támogató (pl. informatika), vagy befektetési célú vállalati tulajdon jelenik meg.

A közszolgáltatások csoportosítása Dicső (2010) szerint humán, szociális és műszaki közszolgáltatásokat nyújtanak az önkormányzatok, és az ő tulajdonukban működő gazdasági társaságok.

⁵ 2011. évi CLXXXIX. törvény

3. EREDMÉNYEK

Az **önkormányzati cégek aggregált elemzéséből** kiderült, igen erőteljesnek tekinthető a külső források bevonása (a 2012-es trendfordulót megelőzően is). Az összes kötelezettség közel a 2,5-szeresére növekedett, azonban az önkormányzati szektor adósságállományához hasonló mértékű növekedést nem produkált a hosszú lejáratú kötelezettségekben, de a növekedés azonban így is drasztikusnak tekinthető. A szektorális elemzés tehát feltárta, hogy az önkormányzati adósságkonszolidációt követően a kvázi fiskális szektorba delegálódott a legnagyobb kockázat.

A **megyei jogú városok vállalatainak** eredményeit összefoglalva megállapítható, hogy a megyei jogú városok cégeinek aggregált adatai esetében is megfigyelhető a kötelezettségállomány dinamikus bővülése, amely a vizsgált időszak végére összességében már a saját tőke értékét meghaladja. A folyamatok alapján megforduló tendencia látható a saját tőke vonatkozásában a kötelezettségek értékének javára. Összehasonlítva a teljes céges kör adataival a folyamatok hasonlóaknak tekinthetőek (kötelezettségek állományának növekedése, a hosszú lejáratú kötelezettségek változásának tendenciái, és az eszközállomány növekedése), azzal a jelentős különbséggel, hogy a tőkeszerkezetben a kötelezettségek közt a tartós idegen források jelentik a meghatározó többséget.

A **Fővárosi önkormányzat cégeinek** aggregált adatai vonatkozásában, több tekintetben is jobb összképet lehet megállapítani, mint az aggregált adatoknál és a megyei jogú városok vállalatainak példájánál. Eklatáns példa erre, hogy a saját tőke átrendeződése ellenére sem tekinthető kisebb mértékűnek szektorálisan, mint a kötelezettségek értéke, az utolsó vizsgált évtől eltekintve nincs jelentős szektorális mérleg szerinti veszteség a cégek működésében, illetve a finanszírozási szerkezet is jóval kiegyensúlyozottabb, így az utolsó vizsgált év adatát leszámítva kedvezőnek ítélni lehet a fővárosi cégek működését.

A **kerületek céges adatait** vizsgálva megállapítható, hogy legcsekélyebb hányadot adja a teljes céges körön belül, azonban a folyamatok itt is érdekesek. Egyrészt kedvező, hogy a saját tőke erősen emelkedett, azonban a hosszú lejáratú kötelezettségek állománya erőteljesebben növekedett a kisebb volumenű cégalapítás, de erősebb beruházási aktivitás ellenére. Ha értéken nézzük, 2012-ben már meghaladja a fővárosi cégek összesített értékét. Ami újfent érdekessé teszi a működési folyamatokat tőkeszerkezet oldaláról, hogy a másik két településkategóriával ellentétben itt nem valósult meg átrendeződés a tartós források között, ergo nem csökkent a saját tőke az utolsó évben, míg a rövid lejáratú kötelezettségek növekedése inkább stagnálást mutat. Aggasztó jelnek tekinthető a szektorszinten jellemezhető negatív értékű mérleg szerinti eredmény.

A **tőkeszerkezeti klaszteranalízis** eredményeit megvizsgálva megállapíthatásaimat az alábbiakban foglaltam össze:

- Általános tendenciaként figyelhető meg, hogy a kedvező tőkeszerkezeti paraméterekkel rendelkező cégek száma folyamatosan növekvő tendenciát követ, de ez nem éri el a teljes céges kör felét egyik vizsgált évben sem, ellentétben a feltételezettel, illetve a korábbi kutatási eredményekkel a közműágazatokban;
- Bár a klaszterezésbe vont cégek számának arányában a változások kedvezőnek tűnnek, azonban az újonnan alapított és negatív saját tőkájú vállalkozást kizárva már nem szűrhető le a kedvező tendencia, egyedül 2008-ban van némi többségben a kedvező tőkeszerkezetű cégek aránya;

- A tendenciát vizsgálva a növekvő vizsgálatba vont céges szám mellett egyre növekedett a negatív saját tőkével rendelkező, veszteséges vállalkozások száma. Ugyanakkor nyomon követhető, hogy növekszik a kedvező tőkeszerkezetű vállalkozások aránya, de a többséget ennek ellenére sem adják. A többségében kötelezettségek útján finanszírozott vállalatok köre is fokozatosan emelkedett, és csúcspontját a 2013-as évben mutatja;
- Ágazatokat vizsgálva eleinte csak a kisebb önálló bevételszerző képességgel bíró humán és szociális közszolgáltatások esetében voltak többségben a kockázatos tőkeszerkezetű vállalkozások, majd fokozatosan tovagyűrűztek a hatások a többi ágazatba is;
- A válság hatására a hulladékgazdálkodás, és távhő ágazatban is romlott a cégek tőkeszerkezete, figyelmen kívül hagyva a vízműágazatban bekövetkezett vállalkozásokat, ezt jól le lehet szűrni az ágazati elemzéseknél;
- Az önkormányzatok tekintetében nincsen összefüggés a lakosságméret, illetve a cégek tőkeszerkezeteinek kockázatát illetően, illetve, hogy bizonyos önkormányzati céges kör cégei tőkeszerkezete kritikussnak tekinthető, és a kritikus céges portfólióval rendelkező önkormányzatok száma sajnálatosan folyamatosan bővül.

Tehát a céges kör meghatározó hányada kedvezőtlen tőkeszerkezettel bír, és a válság hatása megnyilvánul a cégek gazdálkodását illetően. A tulajdonos önkormányzatok számára egyre növekvő mértékű kockázatot fog jelenteni főként az a vállalati kör mely döntően hosszú lejáratú kötelezettségekből finanszírozza működését.

Összefoglalva a **működési jellemzők klaszterelemzéses** vizsgálatának eredményeit, számos kockázatos folyamatra figyelhetünk fel a vizsgált évek tükrében. Ezek közé tartozik, hogy:

- Folyamatosan növekszik a vizsgálatba vont cégek száma, és velük együtt a kockázatos cégek száma is, ez utóbbi vonatkozásában egyedül kisebb megtorpanás 2010-ben mutatható ki, de a kedvezőtlen besorolású klaszterbe került cégek számának növekedése aggasztó mértékű a vizsgálatba vont cégek arányában;
- A működési problémákkal küzdő vállalatok között növekszik nagyobb vállalati méretű vállalkozások száma;
- A kockázati tényezőket vizsgálva döntően nem a likviditás jelenti a legfontosabb kockázati tényezőt, döntő hányadát a jövedelmezőségi, illetve tőkeszerkezeti problémák jelentik.

A **tőkeszerkezet elméleteinek** érvényesülését teljes körűen egyik vázolt elmélet érvényesülését sem tudom igazolni, azonban az eredményeknek lehet egy olyan olvasata, értelmezése is, hogy likviditási mutatók negatív kapcsolata a kötelezettségek elemeivel (és pozitív a saját tőke részarányával), illetve a jövedelmezőségi mutatók (ROE és gST) negatív kapcsolata a tőkeáttétellel és a hosszú lejáratú kötelezettségek arányával arra enged következtetni, hogy a hierarchiaelmélet egyes elemeinek megfelelnek. Véleményem szerint ez azonban nem egyértelmű bizonyíték.⁶ Összefoglalva megállapítható, hogy a különböző cégméretet leíró attribútumok hatást gyakorolnak az önkormányzatok különböző mértékű részesedéssel bíró cégek életére, de kapcsolatok erőssége általánosan közepes vagy annál gyengébb. Irányuk vonatkozásában megállapítható, hogy a szakirodalmi vizsgálatokkal megegyező irányt vesznek fel.

⁶ Ha a vállalkozásoknak jó a likviditása, abban az esetben a saját tőke biztosítani tudja a finanszírozást, illetve a jövedelmező vállalkozások kevésbé használnak idegen forrásokat a működésükhöz, hanem az adott évi eredményt.

Az önkormányzati gazdaság és költségvetésen kívüli feladatellátó szektor mutatószámai között kapcsolatok fedezhetőek fel, leginkább a kiadási oldal vonatkozásában, melyhez kapcsolódik az önkormányzati gazdaság két szereplője. Kedvező kapcsolat mutatható ki a támogatási célú kiadások és nyújtott kölcsönök között a kötelezettségek tekintetében, ugyanakkor a tőkeszerkezet kialakításában betöltött szerepe áttételesen érzékelhető.

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A felállított hipotéziseim eredményét az alábbi táblázatban foglaltam össze.

Hipotézis	Saját vizsgálat módszerei	Eredménye
H1: Az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok egészét figyelembe véve növekedett az adósságállomány hasonlóan a tulajdonos önkormányzatokéhoz.	aggregálás láncviszonyszám bázisviszonyszám	ELFOGADVA
H2: A vállalkozások működési jellemzői tekintetében döntő hányadban vannak a megfelelő gazdálkodási paraméterekkel bíró vállalatok	klaszteranalízis	RÉSZBEN ELFOGADVA
H3: Feltételezem, hogy a tőkeszerkezetet befolyásoló tényezők érvényesek az önkormányzati tulajdonú társaságok vonatkozásában is.	korrelációanalízis	ELFOGADVA
H4: Összefüggés mutatható ki az önkormányzati gazdálkodás főbb paramétereit, valamint a kvázi fiskális szektor adósságállományának alakulása között a vizsgált időszakban.	korrelációanalízis	ELFOGADVA

1. táblázat: A hipotézisvizsgálatok eredményei

Forrás: Saját kutatás, 2016

Az első hipotézisem azért került elfogadásra, mivel a **kötelezettségek állományának** értéke a vizsgált önkormányzati vállalati körön belül bázisviszonyszámmal számolva 2,62-szeresére növekedett, ebből a **hosszú lejáratú kötelezettségek állománya** megháromszorozódott, a **rövid lejáratú kötelezettségek** esetében a növekedés 2,11-szeres volt. A bázisviszonyszámok azonban csak 2008-tól kezdődően mutatnak folyamatos növekedést a teljes kötelezettségállományban, a többi kötelezettségelemnél ugyanez nem figyelhető meg.

A második feltevésennél azzal feltételezéssel éltem, hogy a vizsgált időszakban a cégek döntő hányadának gazdálkodása kedvező kondíciókat mutatott, akár a tőkeszerkezet, akár a

likviditás, bonitás, rentabilitás tekintetében. A feltevésem arra alapoztam, hogy a 2011-es adatok (de 2009 és 2010 alapján) is a kedvező tőkeszerkezetű és működési sajátosságokkal bíró cégek adták a döntő hányadot, így feltételeztem, hogy ez a helyzet fennáll a teljes céges vizsgálat során is. A hipotézist **részben fogadtam el**, hiszen az alapjául szolgáló alhipotézisek egyike teljesült, amelyhez az alhipotéziseim vizsgálata ad magyarázatot. Az „a” alhipotézisben a megfelelő tőkeszerkezet túlsúlyát jósoltam, de ez egyik vizsgált évet leszámítva teljesült csak, míg a hipotézisnél tesztelt értékek 58 és 60% körül szóródtak, itt az arány a teljes vizsgált céges körben ennél alacsonyabbak, ha csak a klaszterezésbe vont cégek számát vesszük alapul. Ha a vizsgálatból kizárt cégeket is figyelembe vesszük, ez az arány még kisebb, tehát a **H2a** hipotézist **elutasítottam**. A „b” hipotézisnél már azt tapasztaltam, hogy a kedvezőnek minősített klaszterek elemszáma minden évben magasabb volt az általam kockázatosnak minősített csoportokénál, de mértéke elmarad a korábbi vizsgálataim eredményétől, és romló tendencia figyelhető meg, ennek ellenére a **H2b** hipotézist **elfogadtam**. Tehát a klaszteranalízis eredményeképp megállapítható, hogy a kedvezőtlen tőkeszerkezetű vállalkozások adták a túlsúlyt az elemzett években, likviditás, bonitás, rentabilitás szempontjából a cégek kisebb mértékben, de jobb összképet mutattak a vizsgált időszakban.

Harmadik hipotézisemben beigazolódottnak fogadtam el, mivel a tőkeszerkezetre gyakorolt hatások egyértelműen kimutathatóak a kapcsolatokból, de ezek erőssége közepesnél gyengébb. Megállapítható, hogy nincsen számottevő különbség az önkormányzati gazdaságba és a nem többségi önkormányzati tulajdonú cégek között abban a tekintetben, hogyan befolyásolja a tőkeszerkezetüket a tulajdon, vagyis a kapcsolatok ugyanúgy érvényesek az önkormányzati gazdaságba tartozó cégek esetében is.

Ugyan nem tartozott szorosan a hipotézisbe, de a célkitűzésekben lefektetésre került az önkormányzati tulajdon hatásának vizsgálata, illetve a tőkeszerkezeti teóriák érvényesülése. Erre két vizsgálaton keresztül szerettem volna rávilágítani, az első, hogy a teljes céges körnél megvizsgálom a korrelációs együtthatót, amely alapján azt lehetett következtetni, hogy semelyik tőkeszerkezeti mutató között nincs kapcsolat. A másik vizsgálati módomból az volt, hogy megbontottam az önkormányzati részesedés mentén a sokaságot, többségi és kisebbségi önkormányzati tulajdonra. Így a kisebbségi tulajdonú cégek mintegy kontrollcsoportnak minősültek, mivel a létszámok 90-10 arányban oszlottak meg az önkormányzati tulajdon felé, de a kapcsolatok a teljes sokaságnál tapasztalttól nem tértek el. Kisebbségi eltéréseket lehetett megfigyelni a nem önkormányzati befolyással bíró céges csoportnál, itt gyenge erősségű, de negatív kapcsolatot mutatott ki az elemzés, ezáltal részesedés tőkeszerkezetre gyakorolt hatását nem sikerült kimutatni, sem a tényezőkre bontással, sem a részesedések közötti korrelációs vizsgálattal, így a korábbi kutatási eredményeket (Krénusz, 2005; Gál, 2013) nem tudtam igazolni.

A tőkeszerkezeti elméletek érvényesülését is górcső alá vettem, hogy a bemutatott elméletek közül melyik felelnek meg az eredmények. A választásos elmélet érvényesülésére enged következtetni, hogy az eszköztételek természetes alapú logaritmus és a hosszú lejáratú kötelezettségek aránya és a tőkeáttétel fennálló közepes erősségű kapcsolatot tárt fel a vizsgálat, de a többi esetben nem volt a tőkeszerkezeti elméleteknek megfelelő alakulása a kapcsolatoknak.

A **negyedik hipotézisem** elfogadása mellett döntöttem, mivel a korrelációelemzés egyértelműen igazolta, hogy a saját tőke, illetve kötelezettség aránya és az önkormányzati gazdálkodás mutatói között kapcsolat mutatható ki. Kedvező, hogy a kapcsolódási pontnak

számító területeken mutatható ki erős kapcsolat, így a támogatási kölcsönök és az államháztartáson kívüli pénzeszközátadás vonatkozásában (39. táblázat).

Az elemzésből tehát levonható a következtetés, hogy az önkormányzati társaságok kockázatai növekedtek, a helyzet kezelése, megoldása alapvetően a transzparensé tétel lehet. Erre álláspontom szerint két megoldás lehetséges, de mindkét gyakorlat a meglévő szabályozás változtatása nélkül nem kivitelezhető. A két intézkedés közt nincs vagylagos összefüggés, megvalósulásuk szerintem egy jó lépés lenne a transzparens működés irányába. Az első esetben a fiskális és kvázi fiskális szektor lehetne közelebb hozni egymástól a hatályos Polgári Törvénykönyv harmadik részének módosításával egy közszolgáltató vállalat létrehozása, ami jogaiban és kötelezettségeiben jobban hasonlítana az önkormányzatokhoz, ezzel a tisztségviselők választása, és a tulajdonosi ellenőrzés erősödhetne, ha például Vigvári, 2007c javaslatához hasonlóan a felügyelő bizottság funkcióit a pénzügyi bizottság venné át. Mindez elkerülhetővé tenné, hogy a kontraszelekciónak és ejtóernyősök beültetése történjen az önkormányzati cégekhez, ugyanakkor a szakmai hozzáérték kérdőjeles lehet. Ezen túlmenően lehetne szabályozni az osztalékfizetés módját, és a támogatások elszámolásának lehetőségét is. Ennek azért érzem létjogosultságát, mivel egyre inkább tendencia, hogy a közszolgáltató vállalatok csak önkormányzati vagy állami tulajdonú, non-profit vállalkozások lehetnek, és az utóbbi időben jelentősen növekedett a nem profitorientált vállalkozások száma. A szabályozás másik érdekes vetülete lehet, hogy e **vállalatok hitelfelvételét is engedélykötelessé kellene tenni**, ha az önkormányzati garanciavállalás az önkormányzati működést nagymértékben befolyásolná, ami a kvázi fiskális szektor költségvetési korlátjának, költségvetési fegyelmének keményítését jelentené.

Az új számviteli rendszer bevezetésével (vö. 3/2014 kormányrendelet) megjelenik az eredményszemlélet a pénzforgalmi személetű könyvvizetés mellett. Számos elszámolás, mely az önkormányzati működést érinti, így a garanciavállalásokat megjelenítik az önkormányzati mérlegben, és ezen információkat a kiegészítő mellékletben is publikálni kell a helyhatóságoknak. Sajnálatos módon csak az önkormányzati tulajdonú társaságokban történő részesedések könyv szerinti értékének bemutatása és értékvesztések elszámolását kell bemutatni. Úgy gondolom, hogy az új számviteli rendszerrel sem teremthető meg maradéktalanul a konszolidáció lehetősége, azonban a kiegészítő melléklet részévé tenném az 25%-ot meghaladó önkormányzati részesedések beszámolóinak bemutatását, illetve értékelését az önkormányzat szempontjából. Szintén a szervezeteknek nyújtott források, támogatások bemutatását (hiszen elszámolásra kerül) is célszerűnek tartanám a kiegészítő mellékletben annak érdekében, hogy a kvázi fiskális szektor és fiskális szektor kapcsolatrendszer transzparensé, átláthatóbbá válhasson.

Egyetértek az Állami Számvevőszék azon megállapításaival, hogy a tulajdonosi ellenőrzés, társaságok felügyeletét is erősíteni kell a szektorban. Mindezt saját tapasztalataim is alátámasztják, hiszen a korábbiakban több önkormányzati vezetővel készítettem mélyinterjút, és válaszaik megerősítették a tulajdonosi kontroll hiányát. A gyakorlat az, hogy a cégek beszámolóit ugyan a közgyűlés fogadja el, de ez pusztán formalitás, mivel konkrét ellenőrzés nem történik, ahogyan a vezetőség beszámoltatása sem valósul meg, még a hitelfelvelelek vagy több éves kihatással járó intézkedések esetében sem. Ennek erősítésére a kockázatelemzés, a társaságok folyamatos nyomon követése fontos operatív feladat kellene, hogy legyen.

5. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. **Az önkormányzati adatszolgáltatások alapján összeállítottam egy adatbázist, amelyből fontos információkat nyertem a vizsgált önkormányzat településkategóriák vállalatainak tőkeszerkezeti viszonyairól. A vizsgálataim során igazoltam, hogy valamennyi önkormányzati céget figyelembe véve a vizsgált településtípusok esetében növekedett a vállalkozások kötelezettségállománya és annak minden eleme a vizsgált önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságoknál.**

Mértékét és instrumentumait tekintve az önkormányzati adósságnövekedési hullámhoz nem volt ugyan mérhető, és inkább egyedi tényezők voltak rá befolyással. A vizsgált településkategóriák között eltérések tapasztalhatóak, a vizsgált sokaságot leginkább a megyei jogú városok önkormányzatainak vállalatai befolyásolták. A kötelezettségállomány növekedésében a mintázatok kevésbé játszanak befolyásoló szerepet, mivel csak részben igazolódtak be, véleményem szerint a vállalkozások tőkenövekedése mögött inkább az Európai Unió források igénybevétele és a vállalatalapítások húzódnak.

2. **A kutatásom során statisztikai módszerek segítségével igazoltam, hogy a teljes vállalati kör esetében a tőkeszerkezeti mutatók vonatkozásában a kedvezőtlen tőkeszerkezeti jellemzőkkel bíró vállalkozások vannak többségben, míg a működési jellemzőket alapul véve nagyobb hányadában a kedvező mutatókkal bíró cégek adják a többséget.**

A tőkeszerkezet vonatkozásában törekedtem arra, hogy az abnormális mutatóértékekkel rendelkező vállalatokat az elemzésből kizárjam, őket külön csoportként kezelve azt állapítottam meg, hogy a tőkeszerkezeti jellemzők alapján a klaszterelemzésbe vont cégeknél is kisebbségben voltak a megfelelő tőkeszerkezeti jellemzőkkel bíró vállalkozások. Ha a kizárt céges kört is hozzáveszem, akkor ez még inkább megerősíti állításom. A működési jellemzők vonatkozásában a klaszterezésbe vont vállalkozások alapján azt tudom megállapítani, hogy a többségben a kedvező paraméterekkel rendelkező klaszterbe sorolt cégek adták a meghatározó többséget. Szintén levonható az a következtetés, hogy a teljes sokaság a korábbi vizsgálatoknál alkalmazott mintához képest kedvezőtlenebb értékeket mutat, akár a tőkeszerkezeti, akár a működési nehézségeket vesszük alapul.

3. **A dolgozatban igazoltam, hogy szoros kapcsolat mutatható ki az önkormányzati gazdálkodás egyes mutatói és költségvetésen kívüli feladatellátó szektor tőkeszerkezeti jellemzői között.**

A korrelációelemzéssel rámutattam, hogy az önkormányzati és önkormányzati tulajdonú társaságok kapcsolódási pontjaiban a vizsgált változók és az önkormányzati vállalkozások kötelezettségállományának aránya között összefüggés mutatható ki, ugyanakkor a saját tőke arányával csak gyenge erősségű a kapcsolat, erősebb kapcsolatot csak a kötelezettségeknél találtam.

4. **A kutatásom azt igazolta, hogy tisztán önkormányzati sokaságot vizsgálva érvényesülnek a tőkeszerkezetre hatást gyakorló tényezők, de a tulajdoni hányad tőkeszerkezetre gyakorolt hatása nem mutatható ki.**

A tényezők vizsgálata alapján azt a következtetést vontam le, hogy a tőkeszerkezeti tényezők nem olyan módon hatnak egymásra, mint a szakirodalom alapján várható lenne. Kapcsolatot nem tudtam kimutatni a részesedések és a tőkeszerkezeti jellemzők között, egyedül a vállalatok mérete gyakorol befolyásoló hatást, de nem az irodalmi

elemzéseknél bemutatott módon. A tőkeszerkezeti elméletek alakulását egyik vizsgált tényezőnél sem tudtam egyértelműen detektálni, megítélésem szerint sem a hierarchiaelmélet, sem a választásos elmélet érvényesülése sem mutatható ki.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozatban törekedtem arra, hogy a téma szempontjából fontos irodalmakat, és kutatási eredményeket bemutassam. Így az szakirodalmi feldolgozás során bemutattam az önkormányzati gazdaságot, a közszolgáltatásokat és vagyongazdálkodást. Az önkormányzatok gazdálkodásának főbb jellemző tendenciáit, különösen a 2006-tól kezdődő eladósodási hullámot, az újonnan elfogadott Alaptörvény, új önkormányzati törvény (Mötv.) és sarkalatos törvények módosításait. Bemutattam az adósságrendezés folyamatát, melynek eredményeképp az önkormányzatok nagymértékű adósságállományát átvette a költségvetés. Ennek hatása véleményem szerint a meglévő hitelfelvételi szabályozás ellenére sem szolgálja a kemény költségvetési korlát kialakítását, ugyanakkor a hitelfelvétel szabályozása logikus intézkedésnek tekintető.

Egy külön alfejezetben mutattam be a költségvetésen kívüli feladatellátók, azon belül az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok méretét, gazdálkodási jellemzőit, amellyel a témaválasztás relevanciáját szerettem volna prezentálni. Irodalmi feldolgozásomat a tőkeszerkezeti teóriák, illetve az arra alapozott zömében hazai és nemzetközi empirikus kutatási eredmények bemutatásával folytattam.

Saját kutatásom első részét a vizsgált sokaság bemutatásával kezdtem, mivel a vizsgált időszakban, 2006-2013 között az megyei jogú városok, Budapest Főváros, illetve a fővárosi kerületek birtokában lévő vállalkozások teljes körét megvizsgáltam, az önkormányzati adatszolgáltatás alapján. A vizsgált településkategóriákra azért esett a választásom, mert térségi jellemzőik alapján különösen főváros, és a megyei jogú városoka nemzetgazdasági versenyképesség meghatározói illetve feladat és hatáskörük miatt speciális feladatellátásra kötelezettek.

Kutatásom során az önkormányzati adatszolgáltatás alapján kerültek bele a vizsgálatba az 5%-nál nagyobb önkormányzati részesedéssel bíró vállalkozások. Az elemzéshez az Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat elektronikus beszámoló portáljáról származnak az adatok. A vizsgált vállalatok sokaságáról megállapítható, hogy a cégek számában bekövetkező folyamatos növekedés, a non-profit cégek számának növekedése figyelhető meg. Az önkormányzati gazdaságba tartozó vállalatokon túlmertően kis számban figyelembe vettem olyan társaságokat is, melyek kisebbségi tulajdonnal, illetve portfólió részesedéssel rendelkeznek a helyhatóságok, amellyel az volt a célom, hogy minden olyan vállalkozást vizsgáljak, mely önkormányzati részesedéssel rendelkezik.

Az egyik fő célom a vizsgált sokaság tőkeszerkezeti és gazdálkodási paramétereinek vizsgálata volt, amit az aggregált adatokon, településkategóriaként, profitabilitás, szakfeladatonként és településenként egyaránt megvizsgáltam. Az eredményekből azt a következtetést vontam le, hogy a kötelezettségek és azok minden eleme növekedett a vizsgált periódusban az aggregált adatok alapján. A saját tőke esetében is növekedés következett be, melyet egyrészt magyarázott egy cégalapítási és beruházási hullám, de az időszak végére a

növekedés megtorpant és tőkeátrendeződés történt víziközmű vállalkozásoknál, melynek drasztikus hatása megfigyelhető az aggregált eredményeken

Megállapítottam továbbá a vizsgálataim során, hogy az aggregált mutatókban a saját tőke részaránya folyamatosan csökkent, különösen a vagyontáramlással. Településkategóriánként az adósságállomány leginkább a legnagyobb vállalatszámmal rendelkező megyei jogú városokat, érinti, valamint a fővárost is érinti, csekély, de növekvő tendenciát követve a kerületeknél. A tőkeszerkezeti jellemzők településkategóriánként és iparáganként is nagymértékű eltéréseket mutatnak, de a non-profit vállalkozások hosszú lejáratú kötelezettségei állományának növekvő tendenciája aggasztó. Az instrumentumokban nem volt jellemző a tulajdonos önkormányzatokhoz hasonló mértékű kötvénykibocsátás, mindössze néhány önkormányzati vállalatnál volt jellemző.

Többváltozós módszerekkel végzett vizsgálataimban először a tőkeszerkezet klaszteranalízisét végeztem el, és arra a következtetésre jutottam, hogy a tőkeszerkezeti mutatók alapján a vizsgált időszakban a kedvezőtlen csoportokba tartozó cégek adták a többséget, ami a korábbi vizsgálataimmal ellentétes eredményt hozott. A gazdálkodási paraméterekből képzett változók klaszterezése alapján már kedvezőbb kép alakult ki a vizsgált években. A tőkeszerkezeti elméletek vonatkozásában azt állapítottam meg a vizsgált időszakot figyelembe véve, hogy a klasszikus jellemzők befolyást jelentenek a tőkeszerkezetre, de a tőkeszerkezeti elméletek érvényesülését nem láttam tisztán a vizsgált időszakot figyelembe véve. Szintén kimutattam, hogy az önkormányzati vállalkozások tőkeszerkezeti jellemzői és az önkormányzatok gazdálkodási változói között kapcsolat mutatható ki.

Összefoglalva, az önkormányzati vállalatokból eredő kockázatok a cégek eladósodása miatt növekednek, megítélésem szerint az önkormányzatok pénzügyi kockázatait a vizsgált települési szegmensben az önkormányzati cégek adósságállománya és kisebb mértékben a működése jelenti. Az off budget szektor (és különösen a vízművek) hitelképességét érdemben véleményem szerint nem fogja befolyásolni a helyhatóságok működését, mivel a hitelintézetek megítélésem szerint bíznak az önkormányzati körben, mint tulajdonosban.

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. ARAPIS T (2013): Enterorise fund transfers their impact on governmental spending and revenue patterns in Georgian municipalities In: *Journal of public budgeting and financial management* 2013/25 (3), p 446-473
2. GHAURI P. – GRONHAUG K: (2011): *Kutatásmódszertan az üzleti tudományokban*. Akadémiai Kiadó Budapest 178p
3. KSH (2013): *A Magyar Köztársaság helységnévtára*. Budapest
4. SAJTOS L. – MITEV A. (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv, 2007*, Alenia Kiadó, Budapest, 402 o
5. ROXBURGH, C.–LUND, S.–WIMMER, T.–AMAR, E.–ATKINS, C.–KWEK, J.–DOBBS, R.–MANYIKA, J. (2010): *Debt and deleveraging: The global credit bubble and its economic consequences*. McKinsey Global Institute, Report, január
6. STUMM J. (1994): *Effects of utility enterprise operations on municipal financial management* Doktori értekezés. Texas Tech University
7. STUMM J. (1997): *Revenue generation and expenditure implications of municipal non utility enterprises*. In: *Journal of public budgeting and financial management.*, 1997/ 8(4), p.498-515
8. SZÉKELYI M., BARNA I. (2004): *Túlélőkészlet az SPSS-hez. Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára*. Budapest: Typotex kiadó, 456 p.
9. SZELÉNYI L. (2004): *Klaszteranalízis*. 496-510. p In: SZŰCS I. (Szerk.): *Alkalmazott statisztika*. Budapest: Agroinform kiadó, 551 p.
10. SZEMÁN J. (2013): *A válság hatása a magyar vállalatok tőkeszerkezetére különös tekintettel a hitelállományra* In: *Controller info* 2013/10 szám pp 20-24
11. SZŰCS I. (Szerk.)(2004): *Alkalmazott statisztika*. Budapest: Agroinform kiadó, 551 p.

8. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMÁJÁBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK

Könyvfejezet idegen nyelven

1. Zéman Z - **HEGEDŰS SZ.(2014)**: Financing municipality development projects in Hungary
In: Zéman Z.(szerk.):*Controller Info Studies*.
PP. 199-205
Budapest: Copy & Consulting Kft.,2014..223p. [ISBN:978-963-08-9751-8](#)

Könyvfejezet magyar nyelven

1. **HEGEDŰS SZ. (2013)**: Önkormányzatok eladósodása és adósságállomány az elmúlt évtizedben hazánkban
In: *Szűtykó György (szerk): A válságok természetrajza: kiutak és alternatívák. A válságok és a válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai.*
PP. 220-243
Comenius Kft. Kiadó 2013. 688.o
ISBN 978 963 9687 36 3

Tudományos folyóiratban megjelent cikk idegen nyelven

1. **HEGEDŰS SZ. (2015)**: Eladósodás és tőkeszerkezet vizsgálata a kvázi-fiskális szektorban Magyarországon
Economica : Szolnoki Főiskola tudományos közleményei, 2015. (8. évf.) 4/2. sz. 129–138. old.
2. **HEGEDŰS SZ. - Széles Zs. (2015)**: Examining the Management of Public Utility Companies Owned by Municipalities of County Rank
REGIONAL AND BUSINESS STUDIES 7:(1) pp. 69-79. (2015)
ISSN 2061-2311
3. **HEGEDŰS SZ. (2012)**: Examining of Bank financing of hungarian local goverments during the crisis
JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC PUBLICATION: ECONOMY & BUSINESS 6:(2) PP. 393-405 (2012)
ISSN 1313-2555
4. Konecsny Jenő - Havay Dóra - **HEGEDŰS SZ. (2012)**: Venture capital and private equity investments in the Central-Eastern European region
JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC PUBLICATION: ECONOMY & BUSINESS 6:(2) PP.. 211-220.
5. **HEGEDŰS SZ.- Széles Zs. (2011)**: Local goverment developments co-funded by the European Union in the South-Transdanubian region
REGIONAL AND BUSINESS STUDIES (2011) VOL 3 SUPPL 1,
PP 227-242
ISSN 2061-2311
6. Urbán Malomsoki M.- **HEGEDŰS SZ. (2009)**: The Economic situation ande the tasks fulfilled by the local goverment of Balassagyarmat,
BULLETIN OF THE SZENT ISTVAN UNIVERSITY 2009 PP. 211-225.
ISSN 1586-4502

Tudományos folyóiratban megjelent cikk magyar nyelven

1. **HEGEDŰS, SZ. (2016):** Önkormányzati tulajdonú társaságok gazdálkodási paramétereinek vizsgálata klaszteranalízissel. *Acta Carolus Robertus* 6(1):63-74.
2. **HEGEDŰS SZ. (2015):** Az önkormányzatok tevékenységének értékelése
CONTROLLER INFO 2015/1: PP. 47-52. (2015)ISSN 2063-9309
3. **HEGEDŰS SZ.- Gácsi R.- Zéman Z. (2014):** Javaslat a Balanced Scorecard alkalmazására az önkormányzati vagyongazdálkodásban különös tekintettel a felújításokra
A VIRTUÁLIS INTÉZET KÖZÉP-EURÓPA KUTATÁSÁRA KÖZLEMÉNYEI **14-15:(1-2)** PP.. 89-97. (2014)
4. **HEGEDŰS SZ.. - Gácsi R. (2014):** OECD tagállamok önkormányzati alrendszerének vizsgálata többváltozós statisztikai módszerek segítségével
ACTA CAROLUS ROBERTUS 4:(1) PP. 33-45. (2014)
5. **HEGEDŰS SZ. (2013):** Az európai uniós csatlakozás hatása az önkormányzatok gazdálkodására
ÁVF TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK, 2013.29. PP. 51-66.
ISSN 1585-896
6. **HEGEDŰS SZ. - Gácsi R,-Bárcki J. (2013):** Az önkormányzati vagyongazdálkodás stratégiai szemléletének fokozása Balanced Scorecard segítségével
CONTROLLER INFO 2013/ 4 PP. 15-19
ISSN 2063-9309
7. **HEGEDŰS SZ. (2012):** Az önkormányzati szektor hitelből történő finanszírozása a válság és az átalakuló szabályozás tükrében
HITELINTÉZETI SZEMLE, 2012. (11. ÉVF.) KLNSZ. PP 79-88.
ISSN 1588-6883

Tudományos idegen nyelvű konferencia előadás teljes terjedelemben kiadványban megjelenve

1. **HEGEDŰS SZ: (2014)** Analysing the management of public utility companies owned by municipalities of country rank between 2009 and 2011
A. Csata, G. Fejér-Király, O. György, J. Kassay, B. Nagy, L.-J.Tánczos: Global Challenges, local answers, Challenges in the Carpathian Basin, Ed. Risoprint Kiadó, Kolozsvár, ISBN 978-973-53-1565-8, PP.204-212.
2. **HEGEDŰS SZ. Konecsny J. (2013) :** Financing municipality development projects in Hungary
In: Katalin Szendrő, Mihály Soós (szerk.):Proceedings of 4th International Conference of Economic Sciences
Konferencia helye, ideje: Kaposvár, Magyarország, 2013.05.09-2013.05.10.
Kaposvár: Kaposvár University, 2013. pp. 583-590. ISBN:978-963-9821-62-0
3. **HEGEDŰS SZ. - Csernák J. (2012):** The changing municipality system in Hungary
In: Dinya László, Magda Sándor (szerk.)
Zöld gazdaság és versenyképesség?: XIII. Nemzetközi Tudományos Napok : Gyöngyös, 2012. március 29-30. : a tudományos napok eladásai[előadásai] és poszterei
Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2012.03.29-2012.03.30. Gyöngyös: KRF, 2012. PP.. 1508-1515.
(ISBN:978-963-9941-53-3)
4. **HEGEDŰS SZ. - Konecsny J. (2012):** Impact of crisis on the own revenues of five municipalities in Nógrád county
Konferencia helye, ideje: Gödöllő, Magyarország, 2012.11.12
Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2012. PP.. 75-82
(7th International Conference for Young Researchers)
(ISBN:978-963-269-319-4)

5. Konecsny J. - **HEGEDŰS SZ. (2013)**: Comparative analysis between the European and United States' venture capital market
In: Szendrő K, Soós M (szerk.): Proceedings of the 4th International Conference of Economic Science
 Konferencia helye, ideje: Kaposvár, Magyarország, 2013.05.09-2013.05.10.
 Kaposvár: Kaposvár University, 2013. PP.. 471-477.
 ISBN:978-963-9821-62-0
6. Végh, K. – **HEGEDŰS SZ. (2012)**: The effect of crisis on gross fixed capital formation pp. 278-288 Konferencia helye, ideje: Gödöllő, Magyarország, 2012.11.12
 Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2012. 8 p.
 (7th International Conference for Young Researchers)
 (ISBN:978-963-269-319-4)
7. Csernák J. - **HEGEDŰS SZ.** - Konecsny J. - Szűcs Cs. **(2012)**: A gazdasági válság hatása a magyar vidéki lakosságra egy konkrét felmérés tükrében
In: Fejér-Király Gergely, Lázár Ede (szerk.)
Vállalkozói és gazdasági trendek a Kárpát-medencében. 338 p.
8. Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2012.04.20-2012.04.22. Csíkszereda: Státus Kiadó, 2012. PP.. 115-125. 1-3. kötet.
 (ISBN:978-606-8052-76-2)
9. Kollár K., Urbánné Malomsoki M., **HEGEDŰS SZ. (2010)**: The examination of competitiveness of a town in Nógrád Country
In: Magda S, Dinya L (szerk.): XII. Nemzetközi Tudományos Napok: Gyöngyös, 2010. március 25-26.
 Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2010.03.25-2010.03.26.
 Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, PP.. 996-1003.
 ISBN:978-963-9941-09-0

Tudományos magyar nyelvű konferencia előadás teljes terjedelemben kiadványban megjelenve

1. **HEGEDŰS SZ.** - Csernák József (2016): Közművállalatok helyzetének vizsgálata a megyei jogú városok vonatkozásában *In: Takácsné György Katalin (szerk.)*
Innovációs kihívások és lehetőségek 2014-2020 között: XV. Nemzetközi Tudományos Napok. 1704 p.
 Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2016.03.30-2016.03.31. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, 2016. pp. 655-664.
 (ISBN:978-963-9941-92-2)
2. **HEGEDŰS SZ.** -Csernák J. (2014): Az önkormányzatok gazdálkodásának és pénzügyi helyzetének vizsgálata Kiskunságban
In Takácsné György K.(szerk.): XIV. Nemzetközi Tudományos Napok, A Tudományos Napok publikációi "Az átalakuló, alkalmazkodó mezőgazdaság és vidék". 1657 p.
 Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2014.03.27-2014.03.28. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, 2014. PP.. 651-659.
 ISBN:978-963-9941-76-2
3. Csernák J. - **HEGEDŰS SZ.** – Konecsny J. - Szűcs Cs. **(2012)**: A gazdasági válság hatása a magyar vidéki lakosságra egy konkrét felmérés tükrében
In: Fejér-Király G, Lázár E (szerk.) Vállalkozói és gazdasági trendek a Kárpát-medencében
 Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2012.04.20-2012.04.22.
 Csíkszereda: Státus Kiadó, 2012. PP.. 115-125.
 1. 2. 3..
 (ISBN:978-606-8052-76-2)
4. **HEGEDŰS SZ. (2012)** : A magyar önkormányzati rendszer reformja
In: Fejér-Király G, Lázár E (szerk.) Vállalkozói és gazdasági trendek a Kárpát-medencében

Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2012.04.20-2012.04.22.

Csíkszereda: Státus Kiadó, 2012. PP.. 101-115.

1. 2. 3..

(ISBN:978-606-8052-76-2)

- 5. HEGEDŰS SZ. (2012):** Az önkormányzatok külső forrásbevonása az Európai Unió csatlakozást követően

In: Zéman Z.- Széles Zs. (szerk.): A jövő gazdasága, a jövő befektetése pp. 47-54

ISBN 978-963-269-326-2

Szent István Egyetem

Konferencia helye: Gödöllő 2012.11.22

- 6. HEGEDŰS SZ. (2011):** 100 000-nél nagyobb lakosságszámú megyei jogú városi önkormányzatok által megvalósított fejlesztések vizsgálata az Európai Unió csatlakozást követően Magyarországon

In: Csata A.- Elek S. (szerk.): Gazdasági válság- regionális kitekintés

Csíkszereda Státus kiadó 2011. PP.. 306-316.

ISBN:978-606-8052-51-9

- 7. HEGEDŰS SZ. (2011):** Problémák és megoldási lehetőségek a magyar önkormányzati rendszerben

In: Ferenczi Á. (szerk.): Erdei Ferenc VI. Tudományos konferencia III. kötet PP..329-334

ISBN:978-615-5192-01-2, 2011

Konferencia helye: Kecskemét 2011.08.25-26

- 8. HEGEDŰS SZ. - Csák I. (2011):** Nyíregyháza megyei jogú gazdálkodása és egy lehetséges kitörési pontja

In: Ferenczi Á. (szerk.): Erdei Ferenc VI. Tudományos konferencia III. kötet PP.. 334-339

ISBN:978-615-5192-01-2, 2011

Konferencia helye: Kecskemét 2011.08.25-26

- 9. HEGEDŰS SZ. (2011):** Nyíregyháza megyei jogú város gazdálkodásának elemzése

In: Svéblík Cs.: Paradigma és stratégiaváltási kényszer a gazdaságban

PP. 363-375

KHEOPS Automobil-Kutató Intézet

ISBN 978-963-87553-8-4

Konferencia helye Mór, 2011. május 18.